

Юрченко О. А.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПОВІДЕЙ, ПРЕДСТАВЛЕНИХ НА ПАРЛАМЕНТСЬКІЙ АСАМБЛЕЇ РАДИ ЄВРОПИ

У статті автор зупиняється на лексичних особливостях доповідей, досліджує використання граматичних явищ та вивчає використання часів у доповідях, спираючись на НФЄ (надфразову єдність) як на основну одиницю аналізу тексту. Автор наводить приклади мовних засобів, які постають маркерами НФЄ.

Автор торкається прагматичної спрямованості доповідей та наслідків, які з цього виникають, і робить висновок про структуру документа, про її «суворий» характер, спираючись на проаналізовані документи; висновок щодо принципів побудови доповідей, представлених на ПАРЄ.

Доповіді, представлені на Парламентській Асамблеї Ради Європи (далі ПАРЄ), належать до текстів з типовою чіткою схемою побудови, з невеликою варіативністю у використанні структури документа для досягнення мети створення тексту — впливу на читача. Невибагливість у побудові спрямована на те, щоб читач призвичаївся до схеми таких типових документів і знав порядок проходження частин тексту. Це пов'язано з особою читача — найчастіше ним виступає депутат ПАРЄ і забезпечує мінімізацію витраченого на опрацювання тексту часу і збільшення кількості опрацьованих документів.

Схематично доповіді можна представити в вигляді доповіді-інваріанта:

Проект рішення (1); історично-суспільне підґрунтя рішення (2); висновки (3); допоміжні матеріали (4).

Кожна з частин доповіді, в свою чергу, розподіляється на розділи з подальшим розподілом на пронумеровані параграфи. Подібна структура документа полегшує пошук необхідних розділів (параграфів) та значно зменшує час на обробку документа.

Текст доповіді підпорядковано єдиній меті — обґрунтувати доцільність запропонованого в проєкті резолюції рішення. Досягнення цієї мети має відбуватись за однієї, але досить важливої умови — ліміту часу у зацікавленій особи, яка опрацьовує текст. Одним із засобів, які допомагають досягти цієї мети, є членування тексту. Слід зазначити, що тексти доповідей на ПАРЄ належать до офіційно-ділового стилю, тобто до стилю, який найменш схильний до будь-яких змін і дотримується консервативних правил побудови своїх документів. Саме в доповідях є можливим виділити ту змістовно оформлену та граматично відокремлену одиницю тексту, яка є найбільш поширеною одиницею аналізу тексту на теперішньому етапі розвитку лінгвістики тексту, а саме — надфразову єдність (НФЄ). НФЄ є найпершим елементом при обсягово-прагматичному членуванні тексту: том, книга, частина, розділ, підрозділ, відбивка, абзац, НФЄ. НФЄ розуміється, з більшим або меншим ступенем чіткості, як непроста структурна єдність, що складається більш ніж з одного самостійного речення, яке володіє значеннєвою цілісністю в контексті зв'язного мовлення і виступає як частина завершеної комунікації [3, 69].

Серед основних характеристик НФЄ відзначають їхню структурну цілісність, самостійність, незалежність контексту.

З.Я. Тураєва визначає НФЄ як «відрізок тексту (усного або письмового), що характеризується відносною змістовою та функціональною закінченістю, тісними логічними, граматичними та лексичними зв'язками, які об'єднують його складові» [18, 116,125].

А.І. Новиков також визнає основною структурною одиницею тексту НФЄ, створену з сукуп-

ності речень, поєднаних різними типами зв'язку. Ослаблення чи розрив такого зв'язку вказує на межі НФЄ [5, 12]. На думку Реферовської, «НФЄ — це відрізки тексту, пов'язані не лише за допомогою логічного, семантичного, а й формального, лінгвістичного зв'язку» [7, 30].

Яким же чином проявляється цей формальний лінгвістичний зв'язок?

Передусім, завдяки існуванню лексичних маркерів. Ці лексичні маркери властиві лише одній НФЄ, і їх зміна позначає перехід від однієї НФЄ до іншої. Як уже мовилось, НФЄ відрізняється від інших одиниць аналізу тексту завдяки внутрішньому змістові, який «цементує» речення всередині НФЄ. Наведемо приклад зміни змісту від однієї НФЄ до іншої:

«1. L'Albanie connaît une grave crise économique et sociale. Depuis les troubles de 1997, le climat d'insécurité perdure. La corruption généralisée et l'inertie de la classe politique du fait de sa division stérile ne favorisent pas le développement de la société. Le chômage sévit. L'enseignement est dévalorisé. On assiste à la désagrégation des liens familiaux et du tissu social.

2. Les victimes de cette situation sont les enfants: émigration illégale des jeunes dans la recherche illusoire d'un avenir meilleur, exploitation du travail des enfants, trafic et prostitution des jeunes filles albanaises en Italie et en Grèce, abandons d'enfants en nombre et adoptions douteuses, rumeurs du trafic de bébés et de leurs organes, violence et augmentation de la délinquance juvénile, recours à la drogue par des enfants de plus en plus jeunes, non-respect de l'obligation scolaire, etc. le taux de la mortalité infantile en Albanie est la plus élevée d'Europe.» Тема першої НФЄ — соціоекономічний стан в Албанії переходить до теми становища дітей в Албанії. Таким же чином відбувається і перехід від одних лексичних одиниць до інших: (crise économique, corruption, inertie, favorisent, chômage, social, dévalorisé enfants, victimes, jeunes, émigration, exploitation, prostitution, abandons, violence, mortalité...).

Наведемо ще один приклад переходу від однієї НФЄ до іншої:

«6. L'Amérique latine, quant à elle, renoue avec la croissance après la crise financière mexicaine de 1995 bien qu'elle soit maintenant touchée par la crise mondiale de 1998. On constate dans plusieurs pays une amélioration de l'activité économique. Ceci étant, il faut rester prudent: individuellement, chaque pays de la région reste vulnérable et sous la menace d'une diminution des investissements internationaux. En outre, l'Argentine et le Mexique portent encore des séquelles de la crise de 1995, notamment dans le domaine de l'emploi: il y a encore un fort taux de chômage dans ces deux pays...

7. En Afrique, le constat est, sans doute beaucoup plus sombre. Certes, on peut d'ores et déjà classer l'Afrique du Sud dans le groupe précédent, de meme qu'une partie des Etats du Maghreb; mais c'est loin d'être le cas pour les pays d'Afrique subsaharienne. Le rapport de l'OXFAM «Africa, Make or Break: Action For Recovery» fait la description suivante de la crise que traverse actuellement ce continent: «Stagnation économique, dislocation sociale, délabrement des infrastructures, fardeau de la dette paralysant, prix totalement inadaptés des exportations de produits de base, dégradation de l'environnement: autant de facteurs qui menacent de repousser au siècle prochain les perspectives de développement de l'Afrique, avec les conséquences terribles que cela implique pour les conditions de vie des populations...»

Зміна теми (Латинська Америка —> Південна Африка) приводить до зміни лексики, зокрема зміни топонімів.

Зміна змісту викликає зміни використаної лексики, але існують лексичні одиниці, які виступають ознаками функціонального стилю і, зокрема, доповідей Ради Європи.

Проаналізувавши численні доповіді, маємо змогу виділити характерні для них лексеми, розподіляючи їх таким чином:

загальноживана лексика;

спеціальна лексика;

абревіатури;

тропи;

запозичення.

Серед найчастіше використаних іменників у доповідях на ПАРЕ є такі:

action (f), changement (m), commission (f), demande (f), développement (m), domaine (m), économie (f), engagement (m), environnement (m), fonction (f), investissement (m), mise (f), mesures (f), politique (f), problème (m), programme (m), pouvoir (m), projet (m), question (f), raison (f).

Найчастіше вживані дієслова:

adopter, aller, considérer, demander, devenir, devoir, estimer, établir, être, exprimer, faire, féliciter, inviter, mettre, noter, pouvoir, prendre, proposer, regretter, se réjouir, souhaiter.

Прикметники: croissant, démocratique, économique, (pan-, trans-) européen, extrême gouvernemental, international, national, nombreux, ordinaire, politique, précédent, traditionnel.

Прислівники: ainsi, cependant, conformément, désormais, également, enfin, naturellement, notamment, particulièrement, précisément.

Безособові конструкції: il convient, il est certain, il est important, il est nécessaire, il est probable, il existe, il faut, il importe de, il s'agit de, il y a.

Прийменники та прийменникові і прислівникові звороти: afin de, ainsi que, au fur et a mesure,

autant que, bien que, dans le cadre de, en effet, en faveur de, en matière de, en mesure de, en outre, en tenant compte, en terme de, en vue de.

Офіційно-діловий стиль не має «багатої» термінології, але він налічує достатню кількість лексем, які є його характерною особливістю. Саме ці лексеми, завдяки вищій, ніж інші частотності використання, стали характерними для документів ПАРЄ.

Іменники: article (m), Assemblée (f), le Cabinet des Ministres, le Conseil de l'Europe, commission (f), convention (f), décideur (m), délégation (f), directive (f), initiative (f), la mise (en œuvre, au point, en commun, a jour, en service), nécessité (f), objectif (m), organisation (m), organisme (f), parlement (m), projet (m), protocole (m), rapporteur (m), rapport (m), ratification (f), règlement (m), session (f).

«Le rapport reprend les défis qui se posent à l'Europe dans le domaine du transport...» (Doc. 8170, p.1)

«En règle générale, ce sont les gros investissements ...» (Doc. 8358)

«L'Assemblée estime par ailleurs que ...» (Doc. 8358)

«L'Assemblée demande que le Conseil de l'Europe, en tant qu'organisation paneuropéenne don't l'objectif est de défendre les droits de l'homme...» (Doc. 8393, p.3)

«Ce rapport porte sur la coopération au développement...» (Doc. 8281, p.1)

«Le Rapporteur souhaite remercier en particulier...» (Doc. 8170, p.6)

«L'Assemblée fait valoir combien il importe que les autorités... continuent à progresser dans le mise en suvre de ces programmes.» (Doc. 03, p. 1)

Дієслово + іменник:

Attirer l'attention, être en mesure de, faire appel à
face à
en sorte que
suite à

mettre à jour prendre des décisions tenir compte
à profit en compte porter sur
en commun en considération se tenir à
en suvre des mesures servir de.

en place note
l'accent part
un terme à, la responsabilité,

«L'Assemblée recommande au Comité des Ministres: de prier instamment le Gouvernement croate:

...d. de faire en sorte que les commissions ... soient clairement chargées de le faire rapidement et de manière impartiale...» (Doc. 03, p. 3)

«...il ne saurait plus être question de remettre en question l'ambition d'établir une économie libre...» (Doc. 8294, p. 10)

«Récemment, le gouvernement a pris certaines mesures de libéralisation pour promouvoir la privatisation.» (Doc. 8294, p. 11)

«...le but du décret est:

b. de mettre en place les mesures de sécurité ... (Doc. 8294, p. 17)»

«...l'Assemblée invite les gouvernements et les parlements... à

prendre connaissance des objets sociaux...

mettre en suvre un projet pilote en prenant en considération...

mettre à la disposition des jeunes des moyens éducatifs... (Doc. 8282, p. 3)»

«...la Géorgie a résolument pris des mesures pour se libérer du passé soviétique... (Doc. 8296, p. 5)»

«...Aux termes de son préambule, le but du décret est:

de consulter les citoyens ukrainiens sur un certain nombre de questions...

de mettre en place les changements correspondants dans la constitution de l'Ukraine...

24. Le référendum doit se tenir le 16 avril 2000... (Doc. 8666, p. 5)»

Безособові вирази :

Il est + adjectif il est + substantif

Il est bon il est question de

certain temps

évident

facile

important

indispensable

nécessaire

regrettable

susceptible,

il appartient, il convient, il importe, il y a.

«... Il faut s'attendre à ce que, à court terme, l'investissement étranger soit rare et lent...

...Il y a déjà eu de nombreux investissements grecs à petite échelle en Bulgarie... (Doc. 8358, p. 9)»

«...Il convient de trouver le juste équilibre entre le droit d'une société démocratique... et les droits de l'individu...

...Il existe un risque accru d'abus de pouvoir de la part des services de sécurités...

...Il est préférable que l'organisation des services de sécurité intérieure ... possède un caractère semi-militaire... (Doc. 8301, p. 2-3)»

«... Il est donc plus que jamais important que la Cour européenne des droits de l'homme... (Doc. 8295 p. 5)...»

«... Il s'agit d'un sujet suscitant un intérêt particulier au sein du CDEG... (Doc. 8246, p. 3)...»

«...Il n'appartient pas aux hommes politiques de se prononcer sur des questions d'ordre religieux... (Doc. 8270, p. 2)...»

«...Il est quasi impossible d'effectuer un travail exhaustif d'une problématique aussi vaste...

.. De l'autre, il faut examiner comment les règles de la démocratie doivent être respectées... (Doc. 8270, p. 7)...»

«... Il est d'autant plus compréhensible et heureux que

le groupe des pays du Caucase soit intéressé à adhérer... 7

...Il semble que le consensus soit général en ce qui concerne les objectifs globaux des politiques de transports...(Doc. 8170, p. 7, 15.)...»

«...il n'empêche que les actes de corruption sont plus courants dans les dictatures...

...Et il est probable que, en l'an 2000, la moitié de la population de ce continent sera... (Doc. 8281., p. 7,9)»

«...il est vrai que, comme l'a souligné l'un de nos interlocuteurs, le parti islamiste... (Doc. 8270, p. 10)»

Прийменникові та прислівникові звороти: afin de, ainsi que, au fur et à mesure, au fil des années, à la suite de, en conclusion de, dans le cadre de, en effet, en état de, en faveur de, en matière de, en mesure de, en outre, en particulier, suite à, en terme de, en vertu de, en vue de, par conséquent, y compris. «...L'Assemblée recommande par conséquent au Comité des Ministres..., en tenant compte des lignes directrices...(Doc. 8301, p. 3)...»

«... groupes chargés de réunir les signatures en faveur du référendum...(Doc. 8666, p. 8)»

«...réinsérer des jeunes sans diplôme dans le cadre de dispositifs...

...Le conseil de l'Europe en tant qu'organisation englobant l'ensemble des pays européens ...(Doc. 8282, p.2,5) »

«...On constate notamment une très forte recrudescence de la tuberculose..., en raison du manque d'information de la population...

...En outre, sur une période d'environ 25 ans, la durée de vie a été allongée. . . . D'ailleurs, on peut constater que certains régimes...(Doc. 8281, p. 8, 9)»

«...faire des recommandations aux Etats membres dans ce domaine dans le cadre de son projet sur l'éducation ...(Doc. 8270, p. 14)»

«...y compris le traitement des demandes de restitution...

...Fonds de développement social du Conseil de l'Europe en vue de financer la construction et la réhabilitation de logements...

...En vertu de cet accord, le Gouvernement croate s'est engagé à garantir...(Doc. 03, p. 7)»

Спеціальна лексика. Слід зазначити, що автори не переобтяжують доповіді спеціальною лексикою, але і не гребують використанням як загальнотехнічних так і, вузькоспеціальних термінів у різних галузях науки та соціальних дисциплін:

« L'Erika était un pétrolier à simple coque de 37 000 tonnes de port en lourd construit.. la première nappe de fioul lourd ...pollution au cyanure ...(Doc. 8760, p. 12, 13, 14) »

«... à développer le transport combiné rail-route (qui englobe non seulement les conteneurs proprement dits, mais aussi les caisses mobiles, les camions et

remorques sur wagons plats Cferroustage). les trains-blocs à deux niveaux etc.)...»

Seule une telle démarche permet une utilisation équilibrée et efficace des capacités de transport disponibles (infrastructure, matériel roulant, terminaux et plaques tournantes, engins de manutention, unités de chargements et de déchargement, services et dispositions par mode)...

les émissions de dioxyde de carbone...

un système A.B.S. (système antiblocage des roues d'un véhicule);

un système de répartition automatique de la force de freinage;

un système de régulation du patinage des roues motrices;

un système empêchant le véhicule de faire des embardées... (Doc, 8, p. 3, 9, 13, 14)»,

«...Une telle homophobie est parfois relayée... (Doc. 8755, p. 2)»,

«...la salinisation des nappes phréatiques... (Doc. 8820, p. 2)»,

« ...de ressources hydriques (précipitations réduites, surexploitation des nappes phréatiques, salinisation et pollution des couches aquifères. deforestation et désertification, conflits d'usages entre secteurs, etc.) (Doc. 8805, p. 2)».

Абревіатури. Особливою рисою доповідей можна вважати досить багато абревіатур, які можна розподілити за походженням: абревіатури англійського походження (1) та абревіатури французького походження (2).

CICR — Comité International de la Croix Rouge (2), ONG — Organisation Non Gouvernementale (2), ASEAN — Association of Southeast Asian Nations (1), NAFTA — North American Free Trade Agreement (1). Майже завжди автори розшифровують абревіатури і навіть дають французький варіант: MERCOSUR — Mercado comun de America del Sur (Marché commun de l'Amérique du Sud), NAFTA — North American Free Trade Agreement (ALENA — Accord de Libre-Échange Nord Américain) (Doc. 8287), BRB — rouble du Belarus, CEI — Communauté des Etats Indépendants, UAH — Le Hryvna, la monnaie ukrainienne, ZEU — Zone économique unifiée (comprenant le Kazakhstan, le Kirghizstan et l'Ouzbékistan).

Тропи. Кількість вираження цього лінгвістичного явища незначна і скоріше свідчить про літературні уподобання автора (авторів) доповіді, ніж про тенденцію.

Запозичення. Їх кількість вельми незначна, що не в останню чергу пов'язане з тим, що в 1994 р. набув чинності закон Жака Тубона.

Система дієлова в доповідях на ПАРЕ:

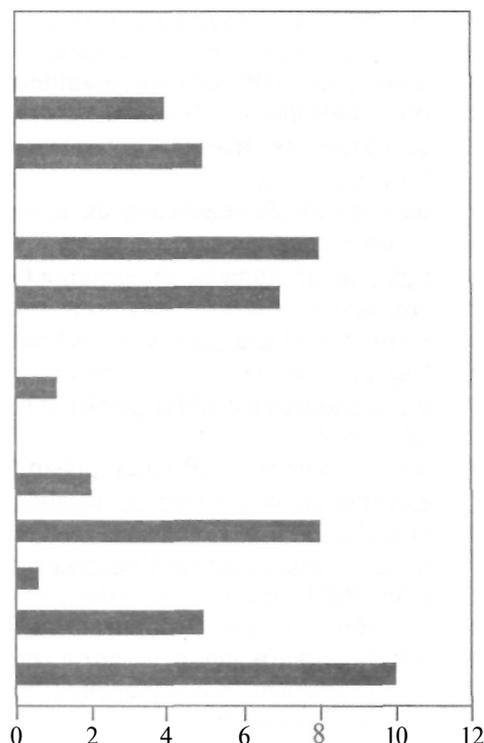
Використання часів лежить у рамках граматичних правил французької мови. Серед особ-

ливостей слід відзначити багато інфінітивних зворотів та дієслівних форм: *participe present*, *participe passe* та *gerondif*, а також значну кількість безособових зворотів та перевагу у вико-

ристанні третьої особи однини над усіма іншими.

Беручи частотність використання *Present de l'indicatif* за 10, пропонуємо таку діаграму використання часів у доповідях на ПАРЄ:

Морфологія слова

Subjonctif plus-que-parfait
 Subjonctif imparfit
 Subjonctif passe
 Subjonctif present
 Conditionnel passe
 Conditionnel present
 Futur simple
 Temps anterieurs
 Futur dans le passe
 Temps immediats
 Plus-que-parfait
 Passe compose
 Passe simple
 Imparfait
 Present de l'indicatif

Бенвенист Э. Общая лингвистика.— М.: Прогресс, 1974.

Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис.— М.: Высш. шк., 1986.

Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования.— М.: Наука, 1981.

Москальская О.И. Грамматика текста.— М.: Высш. шк., 1981.

Новиков А.М. Семантика текста и ее формализация.— М.: Наука, 1983.

Приципинок Я.И. Лексико-грамматические особенности научно-технического текста конкретного жанра: Дис. ... канд. филол. наук.— Киев, 1994.

Реферовская Е.А. Коммуникативная структура текста в лексико-грамматическом аспекте.— Л., Наука, 1989.

Тураева З.Я. Лингвистика текста.— М.: Просвещение, 1986.

Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм «за» и «против».— М.: Наука, 1975.

Yourtchenko O. A.

LEXICAL, GRAMMATICAL AND STRUCTURAL PECULIARITIES OF REPORTS MADE AT THE PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE

In the article «Lexical, grammatical and structural peculiarities of reports made at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe» the author presents specific lexical traits of reports which are the marks of basic units of text, gives definition of «super-phrasal unit», analyses its main grammatical, lexical components. The author also distinguishes the main conditions of existence of SPU. Alongside with it the author suggests special rigid structure of reports and proves their invariable character on the basis of the texts which were analysed.

The author touches upon the pragmatic aspect of the analysed texts and dwells on some correspondence of lexical, grammatical and structural peculiarities of the document to its aim. In his article he suggests conclusions about the principles of composing of reports made at the Parliamentary Assembly and about the strict structure of these reports.